

CONSIDER CONSULTANTS AB

Insatser till anhöriga som hjälpes och vårdas närstående i Rinkeby- Kista stadsdel Stockholm

Uppföljning och utvärdering insatser som skett
under perioden hösten 2009 och våren 2010

Arthur Henningson

2010-08-01

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Bakgrund	3
Vad har projektet koncentrerat sitt arbete på?	3
Dialog och information invandrarföreningar	4
Samråd och möten med invandrarföreningar	5
Dialog och information pensionärsföreningar	5
Löpande kontakt och stöd till enskild anhörig	5
Lärande och kunskapsförmedling i nätverksform	6
Reflektions- och samtalsgrupp svensksomalier	7
Svensksomalier - en annan värdegrund för omsorg om äldre	7
Att komma i kontakt och inledande möten	8
Ett växelspel mellan ömsesidigt lärande och information från projektledningen	10
Lärdom av samtalen	10
Effekter av reflektions- och samtalsgrupper med svensksomalier	11
Slutsatser och rekommendationer	12
Rekommendationer	12

BAKGRUND

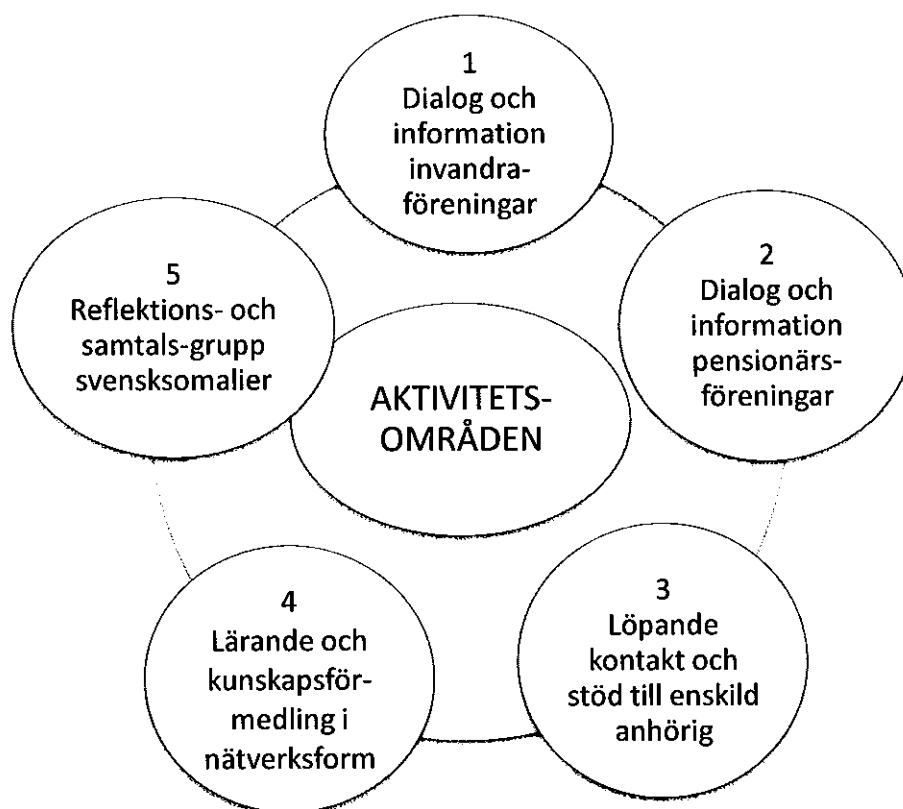
Länsstyrelsen har beviljat Rinkeby Kista stimulansbidrag för att utveckla former för att stödja anhöriga som hjälper och vårdar närstående. Medlen ska såväl täcka kostnader för projektledare, arvode till Bildningsförbund, informationsmaterial samt för arbete med att utveckla fördjupa samverkan med frivilliga och ideella krafter (minst en femtedel av medlen).

Insatserna som genomförts har utvärderats och följts upp av Arthur Henningson vid Consider Consultants AB. Metoder som har använts vid utvärderingen är:

- Observation och aktivt deltagande vid projektmöten för att kunna följa planerade och utförda aktiviteter
- Inläsning av material så som minnesanteckningar och planeringsunderlag
- Intervjuer med projektledare, samtalsledare m fl.

VAD HAR PROJEKTET KONCENTRERAT SITT ARBETE PÅ?

Projektets arbete har kretsat kring ett antal områden som illustreras enligt bilden nedan:

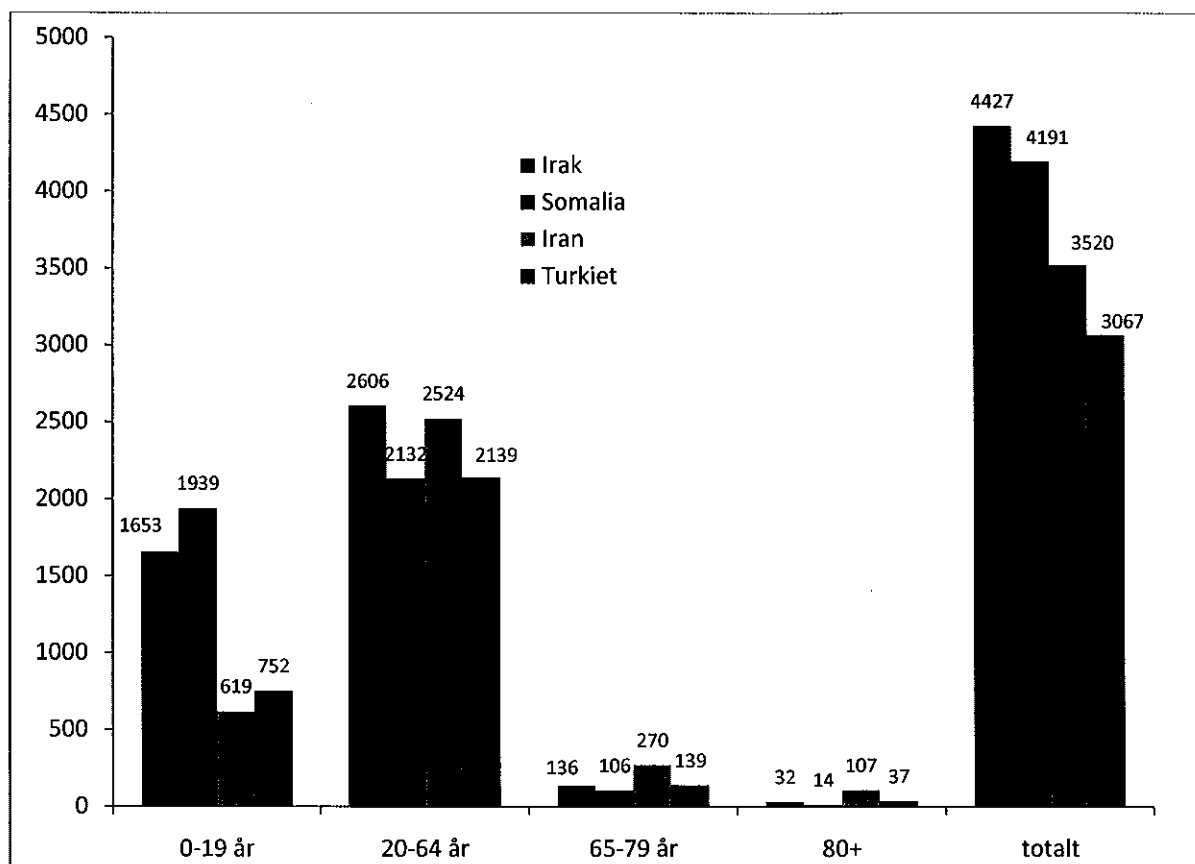

Utvärderingen redovisar här kort vad som har gjorts inom respektive område samt bedömer också vilka effekter insatserna har haft utifrån ett stödjande anhörigperspektiv. Område 5 *Reflektions- och samtalsgrupper för svensksomalier* har varit det område som projektet satsat mest resurser på. Som framgår av diagrammet nedan utgör somalier den näst största befolkningsgruppen med utländsk

härkomst i stadsdelen. Den somaliska kulturen och omsorgen om närstående bygger i huvudsak på insatser från släkt, vänner och personliga nätverk. Antagandet som projektet gjort är att huvuddelen av de somaliska invånarna har liten kännedom om det svenska samhällssystemet och särskilt om de stödinsatser som finns för anhöriga som tar hand om äldre närstående.

Befolkningsstruktur

44 867 personer bodde 2009 i Rinkeby-Kista. Av dessa hade 34 735 utländsk bakgrund (första och andra generationens immigranter) – knappt 77,5 % av den totala befolkningen. De fyra största befolkningsgrupperna kommer från Irak, Somalia, Iran och Turkiet.

DIALOG OCH INFORMATION INVANDRARFÖRENINGAR

Stadsdelen har tidigare och med stöd av stimulansmedel tagit fram ett program för informationsutbildning riktat till medlemmar hos de invandrarföreningar som är aktiva på Järvafältet.

Tanke var att utbildningen skulle ge deltagarna en bred kunskapsbas som de kunde använda i aktivt informationssyfte och dialog inom föreningen. Deltagarna skulle med hjälp av kunskapen fungera som informatörer inåt sin egen förening men också som externa informatörer utåt till äldre och anhöriga inom samma språkgrupp. I en utbildning fick man förutom muntlig kunskapsöverföring också ett skriftligt informationspaket.

EFFEKTER AV INFORMATIONSUTBILDNINGEN

Målet var att deltagarna, inom respektive förening, skulle bilda grupper för att diskutera vad man lärt sig och därefter sprida informationen vidare till övriga föreningsmedlemmar. Detta har fungerat i de föreningar som funnits och verkat i stadsdelen och inom Storstockholmsområdet en längre tid och

som har prövat och byggt upp strukturer för dialog och informationsspridning. Exempel på sådana föreningar är den Syrianska föreningen, Grekiska föreningen och den Iranska föreningen.

Vissa av de personer som gått informationsutbildningen har enligt projektledningen missuppfattat rollen som informatör. Syftet var att de som blivit utbildade på egen hand, utifrån frivillighet och föreningsengagemang, skulle sätta igång en spridning av den information man fått ta del av. Dock anser en del att en sådan aktivitet bör ersättas och arvodas, något som inte är grundtanken och som inte heller är ekonomisk realiserbart.

SAMRÅD OCH MÖTEN MED INVANDRARFÖRENINGAR

Under perioden hösten 2009 och våren 2010 har projektet haft regelbundna möten med invandrarföreningarna. Tillsammans med den Grekiska föreningen *Kapi* planerades och genomfördes en informations- och utbildningsmöte kring ämnet *demens*. En kvalificerad och kompetent undersköterska från servicehuset i Rinkeby fungerade som föreläsare och kunskapsförmedlare. Mötet var välbesökt och uppfattades positivt av alla.

EFFEKTER AV RIKTADE MÖTEN GENTEMOT INVANDRARFÖRENINGAR

Behovet av demenskunskaper hos såväl äldre som yngre personer med olika etnisk bakgrund är stor. Det finns ett stort och uppdämt behov av att få ta del av olika predementa symtom, att få tips om kognitiva hjälpmedel och att få samtala om egen oro och om hur man ska förhålla sig till en närstående som är eller börjar bli dement. Informationsmötet som anordnades fyllde på ett bra sätt ett kunskapstomrum och gav deltagarna en möjlighet att själva sprida informationen vidare. Förutom att man blev rustad till att förmedla demenskunskap vidare önskade man flera träffar med fördjupad information och fortsatta samtal kring ämnet *demens*.

DIALOG OCH INFORMATION PENSIONÄRSFÖRENINGAR

Under perioden har projektet haft löpande kontakt med främst två av de tre PRO-föreningar som finns inom området. Projektet har informerat om de särskilda resurser som finns att tillgå under perioden – expertkunskap kring anhörigstöd och möjlighet att få hjälp att anordna olika typer av informationsaktiviteter. Vid en av föreningarna (Husby) har man planerat in ett informationsmöte rörande *demens* och under perioden har medlemmarna från föreningarna fått löpande stöd.

EFFEKTER AV DIALOGEN MED PENSIONÄRSFÖRENINGAR

Kontakten och samverkan med 2 av de 3 föreningarna har fungerat mycket bra. En bra samverkan mellan projektsatsningar och etablerade pensionärsföreningar förutsätter att den lokala föreningen har bra intern kontinuitet och väl fungerande samverkan. Om så inte är fallet kommer inget resultat eller inga effekter att falla ut och föreningen har haft små och nästan obefintliga möjligheter att ta del av projektets tillfälliga resurser.

LÖPANDE KONTAKT OCH STÖD TILL ENSKILD ANHÖRIG

En viktig del i projekt har varit att sprida information om de tillfälliga resurserna i form av expertkunskap och möjligheter till att genomföra olika stödinsatser för anhöriga. Projektet har i flera olika sammanhang t ex genom informationsmöten med Anhörigas Riksförbund, med olika befolkningsgrupper och genom mun-till-mun-metoden spridit vilka möjligheter som finns i detta avseende.

Projektledningen har tagit emot enskilda samtal från närstående som har haft olika svårigheter i sin roll att stödja och ge omsorg åt sin äldre anhörige. Projektledningen har förmedlat kunskap, väglett personer vidare till "rätt instans", initierat möten mellan olika personer och inte minst fungerat som "god lyssnare" och handledare.

EFFEKTER AV LÖPANDE KONTAKT OCH STÖD TILL ENSKILD ANHÖRIG

Rollen som "helpdesk" gentemot anhöriga har fungerat bra. Dock borde man tidigare under projektperioden klargjort och formulerat rollens innehåll och arbetssätt. Då hade relationen och gränsdragningen gentemot myndighetsansvariga biståndshandläggare blivit klarare. Nu uppstod i början av perioden en del missförstånd och oklarheter rörande vem som gör vad. Vilket uppdrag har biståndshandläggarna när det gäller att stödja och vägleda anhöriga och vilken roll ska det tillfälliga projektet ha? Lärdomen för den här typen av satsningar är att man i ett tidigt skede, helst innan projektet startar, klargör, tydliggör gränserna och bestämmer hur samspelet mellan projekt och myndighetsdel ska se ut.

Det är helt klart att anhöriga behöver samtalsstöd, oavsett om de har eller inte har en avtalsrelation (anhörigvårdare eller annan ersättningsrelation) till kommunen. Ibland kan stödet kretsa kring sakfrågor, t ex antalet omsorgstimmar, ersättningar, etc. Ibland kring renodlade kunskapsfrågor, t ex hur man gör i olika omsorgssituationer, hur man hanterar kontakten med sjukvård, samhällsservice och myndigheter. Ibland är frågorna och stödbehovet mer emotionella där det handlar om stötta och lyssna till den anhöriges känslor och reaktioner. Projektledningen har under projektet försökt hitta en tydlig balans i att hantera dessa behov och har försökt agera som kunskapsförmedlare, lots som förmedlar behoven vidare och som en "kurativ röst" som lyssnar och varsamt handleder.

LÄRANDE OCH KUNSKAPSFÖRMEDLING I NÄTVERKSFORM

Rinkeby-Kista är en unik och speciell stadsdel. År 2008 genomförde Consider AB en utvärdering och kunde då konstatera att:

I stadsdelen bor och lever många människor som inte är födda i Sverige utan som har invandrat hit som barn eller som vuxna. I området är mångfalden av nationaliteter, språkinriktningar, kulturer och religioner stor. Mixen av olika etniska grupper genererar kraft, energi och positiv utveckling men också negativa sidor i form av utanförskap och låg grad av integration i det välfärdsutbud som det svenska samhället erbjuder och förmedlar. En grupp invånare riskerar särskilt att hamna utanför och marginaliseras, nämligen de äldre invandrarna. En del av dem kanske har anlänt till Sverige sent i sitt liv och inte haft möjlighet att få ta del av det svenska arbetslivet, och deras förutsättningar att lära sig ett nytt språk och träda in i en ny kultur har varit och är fortfarande begränsade. Utan förmåga att hantera det svenska språket blir det svårt att som äldre hävda sin rätt och ta del av den äldreomsorg som samhället erbjuder.

Många av dessa äldre får på ålderns höst hjälp av sina närstående. Vissa närstående arbetar "formellt" som anhörigvårdare, andra får hemvårdsbidrag och andra hjälper sina nära utan någon närmare kontakt med bl a stadsdelsförvaltningens äldreomsorg. Det är den här okända gruppen som stadsdelen, genom att utveckla olika metoder och kanaler, vill komma i kontakt med. Stödja och stärka dem i sin roll att ta hand om och ge omsorg åt närstående.

Det är ingen lätt uppgift att utveckla fördjupade samverkansformer med frivilliga och ideella krafter i ett område där språk, tradition, kultur varierar stort, där arbetslösheten är hög och där ekonomiska begränsningar inte underlättar en välfärdsutveckling enligt svenska attityder och normer.

Det handlar om att pröva och att utifrån begränsade projektresurser systematiskt välja väg. Projektet har som tidigare nämnts valt att fokusera krafter på att etablera kontakt med den Somaliska gruppen (kommenteras i nästa avsnitt). Men för att lära av andra och för att kunna ta del av experiment och vägval har projektledningen aktivt deltagit i de nätverksmöten som anordnas mellan de särskilda personer som på varje stadsdel inom Stockholm stad har till uppdrag att utveckla kontakten med anhöriga.

Projektledningen har också deltagit i kurser ("Anhörig i ett helhetsperspektiv", Ersta Sköndal) och olika typer av korta utbildningar (t ex rörande kognitiva hjälpmedel för dementa).

EFFEKTER AV LÄRANDE OCH KUNSKAPSFÖRMEDLING I NÄTVERKSFORM

Utvärderaren uppfattar att projektledningen har haft nytta av det nätverkssamarbete som skett inom Stockholms stad. Möteskaraktären har varit öppen och gruppen har generöst delat med sig av metoder och angreppssätt. Studiebesök har anordnats, gemensamma svårigheter har diskuterats och det har funnits utrymme för idédiskussioner och gemensam utveckling.

Däremot har det funnits svårigheter inom Rinkeby-Kista att konkret genomföra tankar och idéer som vuxit fram i nätverksarbetet. I och med sammanslagningen av två stadsdelar till en är sedan ett par år förvaltningsorganisationen ny och har inte ännu fastställt tydliga strategier för hur den ska arbeta med stödprogram för gruppen anhöriga. Bristen på styrning mot en klar riktning har till viss del inneburit att det lärande som byggts upp inom projektet inte kunnat omsättas i handling. De kontakter som tagits, de informationsträffar som anordnats, det stöd som har genomförts till enskilda, till föreningar och till olika befolkningsgrupper har haft positiva effekter – främst avseende kunskapstillskott och ökad trygghet i rollen som anhörig. Men effekterna kunde varit större om förvaltningen tagit ett samlat helhetsgrepp kring hur man ska utveckla stödet till anhöriga, oavsett vilken ålder och vilket funktionshinder som de närstående har.

Det är nödvändigt att vid kommande satsningar och prioriteringar ta ett sådant helhetsgrepp. Upparbetad kunskap och erfarenhet från gjorda insatser är en bra plattform för de strategier och beslut förvaltningen står inför. Nu gäller det att summera och dra slutsatser för att därmed våga staka ut en inriktning som leder till:

- Att de frivilliga och ideella krafterna fortsätter att stärkas
- En skillnad och utveckling sker för gruppen anhöriga
- De offentlig finansierade resurserna som är avsatta för anhörigstöd används effektivt

REFLEKTIONS- OCH SAMTALSGRUPP SVENSKSOMALIER

SVENSKSOMALIER - EN ANNAN VÄRDEGRUND FÖR OMSORG OM ÄLDRE

Det finns få forskningsstudier och undersökningar kring somaliska migranternas livsvillkor. Få har också studerat deras uppfattning om äldreomsorg och om att ta hand om sina närstående, antingen de är äldre eller personer som har någon form av funktionsnedsättning.

Det vi vet är att sättet att ta hand om äldre och funktionsnedsatta i Somalia skiljer sig väsentligt mot hur det ser ut här i Sverige. Vårt system, där föräldrar har ett ansvar att ta hand om sina barn, utgår från att vi i olika perioder av vårt liv får stöd av samhället. Systemet finansieras i huvudsak via skattepengar och ska genom socialförsäkringsvillkoren skapa en rättvis och likvärdig behandling och omsorg. Landstinget har ansvaret för att utföra sjukvård och kommunerna att ge omsorg och stöd av skiftande slag. Samhället och dess sjuk- och omsorgssystem ska skapa värde, trygghet och goda livsbetingelser åt såväl de behövande som åt deras nära.

I Somalia är det inte institutionerna och samhällssystemet som skapar trygghet och omsorg för de individer som behöver det. Där är det släkten som ger trygghet. Det är släkten som tar hand om sina äldre och också de yngre som av olika skäl är i behov av omsorg. I de få studier som gjorts (bl a Charlotte Melander, 2009, Institutionen för socialt arbete vid Göteborgs universitet) framgår att trots att det är möjligt för anhängare som är svensksomalier att låta sina närstående flytta till ett äldreboende, så har de svårt att tänka sig att "lämna bort" föräldrar eller andra personer som står dem nära. Studien visar att skälet till att de känner och agerar på det här sättet inte handlar om en idealisering av en familjesituation. Utan beteendet utgår från en djup *internaliserad norm* som överförs mellan generationer under lång tid och som tar sig uttryck i en stark moralisk förpliktelse att ta hand om sina föräldrar och sina nära.

Det är lätt att man som svensk i möten och ytliga kontakter med svensksomalier kan tycka att deras motstånd mot att lämna iväg sina föräldrar och nära enbart beror på rädsla och osäkerhet inför det främmande och inför den okända svenska äldreomsorgen. Äldreboende med långa kala korridorer, personal i enfärgade rockar, rutiner och schema som gäller för alla oavsett kön, nationalitet och personlighet kan självklart väcka rädsla och alienation. Men en sådan känsla finns säkert hos de flesta av oss när vi möter äldreomsorgen för första gången. Oavsett var vi bor och var vi är uppväxta.

För de som kommer från Somalia utgår dock reaktionen från en helt annan inre dimension som byggts upp av en långsträckt historia av omsorg, omhändertagande och stöd släktled emellan. En prägling som tränger sig djupt in i personligheten och som påverkar såväl hur man värderar livet som hur man känner, tänker och agerar. Detta långa arv gör att släkten är viktig. Det handlar inte bara om mor- och farföräldrar och syskon utan om ett vidsträckt träd av familjeband, som i en utsatt värld verkligen ska kunna garantera att alla så långt som möjligt får omsorg och stöd.

Detta synsätt har varit grunden i allt arbete i samband med att komma i kontakt med intresserade personer i målgruppen, bygga upp relationer och lyfta fram frågor som handlar om att vård och omsorg om äldre. Insatserna och särskilt förhållningssättet har byggt på att visa respekt för olikheterna och verkligen visa i handling att alla *system* för omsorg och omhändertagande har både goda och dåliga sidor.

ATT KOMMA I KONTAKT OCH INLEDANDE MÖTEN

För att komma i kontakt och bilda en första samtalsgrupp med svensksomalier rådgjorde projektledningen med representanter från somaliska föreningar samt annonserade om erbjudandet vid Medborgarkontoret. Informationsaffischer sattes även upp intill växlingskontoret och vid Äldrecentrum i Rinkeby.

Projektledningen tog också kontakt med *Alma Adan*, ungdomsansvarig vid Rinkeby Folkets Hus sedan 2007. Alma är en ung svensksomalisk kvinna som förutom sitt arbete vid Folkets Hus också arbetar med lokala tevesändningar riktade till den somaliska gruppen i stadsdelen. Programmen sprider samhällsinformation och lyfter fram viktiga frågor som bl a rör folkhälsan, socialtjänsten, brandkårens och polisens arbete. Alma talar flytande svenska och somaliska och deltog som föreläsare och utbildare vid informationsutbildningen som tidigare genomförts för medlemmar i de olika invandrarföreningarna. Alma formulerade tillsammans med projektledningen utgångspunkten och syfte med träffarna, liksom innehållet och strukturen.

Innehåll och angreppssätt

En viktig utgångspunkt med samtalen var att skapa kontakta och dialog med personer som hade behov av att prata med andra kring hur man som anhörig kan få stöd och råd och som var intresserade av att veta mer om hur svensk äldreomsorg fungerar idag.

Inbjudan var öppen d v s; den riktades både till de som idag i olika former aktivt gav omsorg och stöd åt någon närstående och till alla svensksomalier som var intresserade att diskutera omsorgen om äldre.

Inledningsvis lades fokus på att skapa kontakt, etablera ett samspel och relation till deltagarna. Att uppleva trygghet och att våga lyfta fram tankar och dilemman var överordnat informationsspridning och kunskapsförmedling.

Samtalsstrukturen och frågeställningarna i början kretsade runt:

- Hur är det att bli gammal i Somalia?
- Hur är det att ha gamla föräldrar i Somalia? Vem hjälper till och tar hand om de äldre?
- Hur är det att bli gammal i Sverige när man är född och uppväxt i Somalia? Hur är det att vara ung svensksomalier med gamla och skröpliga föräldrar?
- Hur är det att vara svensk och gammal? Vad får man för hjälp och hur ser den svenska äldreomsorgen ut?

Misstänksamheten var stor under de första tillfällena. Deltagarna var ängsliga och det fanns en oro att samtalsledarna (projektledningen och Alma) skulle ta någonting ifrån dem och man var undrande över varför man hade valt ut den Somaliska gruppen. En del trodde att man skulle få pengar om man deltog och var närvarande, andra trodde att träffen var en förlängning av den myndighet som hade fattat ett beslut som man hade med sig och som man ansåg vara felaktigt.

Genom att prata om samtalens syfte, klargöra att varken Alma eller projektledningen hade mandat att i detta sammanhang fatta beslut och genom att tala om frågorna ovan växte successivt en kontakt och trygghet fram. Öppenheten spred sig och djupet i frågorna gjorde att deltagarna kände igen sig och kunde börja ge varandra stöd och återkoppling.

Den inledande osäkerheten vändes till något positivt och förväntansfullt. Deltagarna började nu mellan träffarna sprida ut till vänner och grannar i stadsdelen hur positivt det var att mötas och få tala om dessa frågor. Fler och fler deltagare började komma på mötena.

ETT VÄXELSPEL MELLAN ÖMSESIDIGT LÄRANDE OCH INFORMATION FRÅN PROJEKTLEDNINGEN

Efter de två inledande mötena infann sig ett samtalsklimat som kännetecknades av stor tillit, ett genuint utbyte av erfarenhet, glädje och gemenskap. Alma och projektledningen fungerade som samtalsledare och såg till att alla fick komma till tals samt informerade och gav vägledning i konkreta situationer. *Vad gör jag med tandläkarräkningen som inte mina föräldrar kan betala? Hur kommer jag i kontakt med en sjukvårdsspecialist?*

Under samtliga möten deltog bara kvinnor förutom vid det sista mötet då fyra äldre män kom. Deras huvudfråga och undran var; vem är det som i framtiden ska ta hand om oss? De vill föra dialog med gruppen kring detta och också berätta att det inte bara är kvinnor som tar hand om sina äldre, utan att också männen ställer upp och gör det.

LÄRDOM AV SAMTALEN

Enligt Alma och projektledningen är det väldigt betydelsefullt att ha tålamod när man startar upp den här typen samtal och informationsutbyte. I början kommer alltid få personer och det tar tid att skapa öppenhet och trygghet. Det gäller att ha "is i magen" och låta processen växa. Så småningom övergår rädslan och misstänksamheten till en dialog och ett ömsesidigt utbyte där man ger varandra tips och råd.

Att våga öppna dörrar och med frågeställningar utmana flera generationers sedvanor förutsätter tid, respekt och finkänslighet. Många uppfattar att det är tabu att prata om och att överhuvudtaget nämna tanken att andra än familj och släkt skall ta hand om föräldrar och närstående. *Jag vill inte bli sedd som en människa som kastar ut mina föräldrar!* Att bryta igenom dessa vallar förutsätter tid och att man inte forcerar processen.

En ytterligare viktig lärdom är att målgruppens kunskaper om svensk äldreomsorg är dålig och man har mycket begränsad kännedom om hur det svenska välfärdssystemet fungerar.

Det finns också en passiv inställning som är hämmande och destruktiv. Nästan alla förväntar sig att det är handläggaren och myndighetspersonen man kommer i kontakt med som ska informera om hur samhället fungerar, vilka regler och förutsättningar som gäller inom äldreomsorgen och annan samhällsservice. I stället för att ensidigt invänta information och kunskap måste det skapas förutsättningar för egna initiativ och eget handlande.

De som idag tar hand om någon närstående behöver utbildning och grundkunskap i, bland annat, vanliga sjukdomar som kan drabba äldre, olika mediciner, läkarbesök, mm.

Inblandade från projektledningen anser att den här typen av reflekterande samtal behöver fortsätta och även utvecklas. Det behövs informella möten mellan människor som tar hand om närstående och befinner sig i samma situation. *De behöver varandra och behöver få känna trygghet och gemenskap.* Många är idag isolerade och har ingen att dela dessa frågor och tankar med. *Det gäller att fortsätta och hålla diskussionen vid liv, annars är det lätt att falla tillbaka i tabun och gamla vanor.*

Många i målgruppen läser inte de broschyrer som finns om äldreomsorg och annan samhällsservice. Man tar inte till sig det skrivna ordet, utan för att få förståelse och insikt behöver man träffa andra, få höra och fråga, och i en dialog få ta del av ny kunskap.

Utifrån erfarenheterna menar Alma att den här typen av möten under vissa skeden, kanske initialt, bör ledas av någon som har kompetens om såväl den somaliska kulturen som om att få människor i grupp att samtala och växa tillsammans. Själva metoden, att mötas informellt under vissa givna former, är inte resurskrävande. Det handlar om att sätta igång en positiv spiral och bygga upp nya vanor och möjligheter. *Den somaliska kulturen har vanor och traditioner som skiljer sig radikalt från den svenska. Men i alla samtal och möten gäller det att utgå från individen. Det är individen som ska komma först och det går inte att generalisera och möta alla lika.*

EFFEKTER AV REFLEKTIONS- OCH SAMTALSGRUPPER MED SVENSKSOMALIER

Framgångsrikt initiativ

Den satsning som genomförts måste betraktas som framgångsrik. Projektet har hittat fram till en metod där man på ett bra sätt balanserar de informella samtalen med formell information och dialog kring det personliga och upplevelsebaserade med kunskapsöverföring. Man har hittat fram till en metod där samtalsledare med kulturkompetens lyckas skapa ett samtalsklimat som är konstruktivt och växande. Detta är särskilt betydelsefullt eftersom svensksomalier är en grupp, främst den kvinnliga delen, som riskerar bli isolerade om inte förutsättningar skapas för den här typen av samtal och lärande.

Steget efter projektet är osäkert

Mötenas positiva effekter har spridit sig och det gäller att hålla i och kunna avlämna eller överföra ansvaret för en fortsättning till någon eller några. Här har inte projektet nått ända fram.

Mötesformen har inte nått till den punkt där gruppen själva eller ihop med annan organisation tar ansvar och säkrar dess fortlevnad. Eftersom gruppen behandlat svåra och laddade frågor finns risk att samtalen avstannar om inte projektets tillfälliga ledning och resurser ersätts med andra.

Fortlevnaden är inte säkrad och det gäller att under året (2010), innan den nya vanan och samtalens goda rykte svalnat, hitta en form där samtalen kan härbärgeras.

SLUTSATSER OCH REKOMMENDATIONER

Projektet har under hösten 2009 och våren 2010 arbetat utifrån den inriktning och samverkan stadsdelen tidigare utvecklat. Dialog och samtal med frivilliga organisationer kring anhörigas behov och situation med på fokus att stödja närstående äldre har fortsatt och med vissa invandrarföreningar intensifieras.

Projektet har utvecklat, lagt upp innehåll och metodik, och genomfört samtals- och reflektionsgrupp med svensksomalier kring temat *anhörigstöd till äldre*. I samverkan med person med djup kulturkompetens om Somalia och dubbla språkkunskaper har man kommit i kontakt med och genomfört lärande samtal med i första hand svensksomaliska kvinnor. Samtalen har fyllt ett stort behov främst när det gäller att:

- Få tala om egna upplevelser (både glädjefulla och svåra) av att ta hand om närstående
- Beskriva och berätta om kulturskillnader och olika sätt att ta hand om och ge äldre stöd
- Få kunskap kring hur svensk äldreomsorg fungerar, vilken service och vård som finns
- Ges möjlighet att under strukturerade former få ta del av andras erfarenhet och också få råd i hur man ska agera i olika omsorgssituationer

Den här delen av projektet har varit mycket framgångsrik och gjorda erfarenheter måste tas om hand. Det gäller att i fortsatt dialog med den svensksomaliska gruppen förädla olika stödinsatser som passar både de anhöriga och de närstående. En fortsatt utmaning är att hitta en balans och en samverkan mellan olika kulturella synsätt på hur omsorgen om äldre kan se ut.

REKOMMENDATIONER

Strategi er för satsningar gentemot anhöriga och närstående

Den nyordning och skärpta lagstiftning som gjordes första juli 2009 innebär att kommun och stadsdelar måste vidga och intensifiera arbetet med att erbjuda stöd till och underlätta för personer som vårdar eller stödjer närstående som är äldre eller som är långvarigt sjuk eller som har ett funktionshinder.

För Rinkeby-Kista handlar det att kartlägga och fånga upp behov hos en befolkningsgrupp med stor etnisk mångfald, med olika språk och med skiftande attityder och normer till hur man vårdar äldre eller/och närstående som har funktionshinder. Utvärderingen rekommenderar Rinkeby-Kista stadsdel att utifrån gjorda projekt och insatser ta ett samlat grepp för att analysera hur behovet av stödet ser ut år 2010 och utifrån detta formulera tydliga strategier och en plan för vad stadsdelsförvaltningen ska erbjuda anhöriga och närstående. Arbetet bör göras av den samlade ledningen i stadsdelen. Strategidokumentet och planen ska utgöra plattformen för kommande satsningar till anhöriga och närstående. Den ska även fungera som riktlinje för såväl behovsprövade insatser som för frivilliga.

Vidareutveckling av samtalsgrupper för svensksomalier

För att säkerställa en fortsättning av samtalsgrupper för svensksomalier enligt den metodik som projektet utvecklat bör stadsdelen:

- Stimulera en utveckling så att minst två nya samtalsgrupper kommer igång där deltagarna antingen formellt eller informellt idag fungerar som anhörigstödjare för äldre, alternativt tar hand om långvarigt sjuk närstående eller person med funktionsnedsättning.
- I samverkan med den svensksomaliska gruppen (befintliga föreningar och nätverk) utbilda samtalsledare med kulturkompetens och kunskap att initiera, leda och följa upp reflektions- och samtalsgrupper
- Föra samtal med andra invandrarföreningar för att pejla intresset av att starta liknande samtalsgrupper inom deras förening.

Samverkan med den uppsökande verksamheten inom handläggarsidan

Idag sker inom förvaltningen en systematisk uppföljning av stödbehovet hos gruppen äldre än 75 år. Ansvar för detta ligger hos de handläggare som utifrån socialtjänstlagen fattar beslut om stödinsatser till äldre. Det är nu av stor betydelse att stadsdelen samordnar alla de åtgärder som riktas mot anhöriga och närstående. En sådan samordning stärker möjligheterna för goda resultat och utvärderingen rekommenderar därför att:

- Den erfarenhet som finns rörande uppföljning av stödbehovet hos personer äldre än 75 år tas tillvara på och ingår som en viktig kunskapsdel i de strategier som stadsdelsförvaltningen tar fram.
- Alla kommande projekt och satsningar som rör anhöriga och närstående ska planeras i samverkan med ansvariga för de uppföljningar som görs gentemot gruppen äldre än 75 år.

